

Megtértek

Roma missziós monológ

Mert pontosan az okozza az én hitem és meggyőződéseim szerint a cigány emberekben a rendkívül nagy értékvesztést, identitászavart s a többit, hogy nem fogadják el önmagukat. És azért nem, mert Magyarországon egy olyan gázos társadalomban élnek, amiben az ő cigányságuk igazából – kimondva vagy kimondatlanul – egy átkos örökség, és nem tudnak rá mit mondani ezek a szerencsétlen cigányok, mert ők maguk is csak rosszat tapasztalnak a gázosok között a cigányságukból.

Mi romák, ugye, nem sok mindenhez értünk. Lehet, hogy közösségünk egyik-másik tagja már ért valamihez, de nem úgy, mint egy nem cigány gyülekezetben, ahol természetes, hogy valaki orvos, valaki mérnök, tanár, óvónő vagy autószerelő. Tehát mindenki valami. Na, ez a cigányságban még nem jellemző tömegével. Bár valóban, miután keresztények lesznek a cigányok, létrejön egyfajta társadalmi integrálódás és egyfajta tanulási készség. Ez azért erősen jellemző. De ez is, ugye, mire kihozza magát, ez évek, mire létrejön. Hát, ez is az egyik problémánk. Nincs, aki megcsináljon egy honlapot. Szakértelem, az ugye nincs. Most csináljuk egyébként, már csak simítások vannak, [csinálunk] egy ilyen bemutatkozó videót, ami nagyon részletesen bemutatja a mi közösségünket, hitéletünket. Beszélünk cigánykérdésekről, társadalmi kérdésekről is. A nevünk cigányul van. Azt jelenti, hogy hit, bizalom, de ennek a szónak a tövéből származik a tisztesség, becsület is. S ezzel ezt is szeretnénk valamilyen szinten kommunikálni. Tehát, hogy egy becsületes, tisztességes cigány közösség vagyunk.

2006. január 15-én tartottuk az első nyilvános istentiszteletet. De azt körülbelül egy évvel megelőzőleg háznál, családoknál összejöttünk egy olyan tíz, tizenöt fő. Tehát az előtt egy évvel már üzemeltünk, de így nyilvános istentiszteletet ekkor tartottunk először. Én személyesen, ezt megelőzően sokáig egy közismert magyar pünkösd-karizmatikus gyülekezetbe jártam, bár nem ott tértem meg, nem ott lettem keresztény. Egy Franz Fardi nevű németországi kelderás cigány misszionárius-evangélista, pünkösd lelkész jött kilencvenbe Magyarországra hirdetni a cigány nyelvű cigányoknak az evangéliumot. Nyilván nyelvi okok miatt, hiszen, ugye, ő cigány nyelvű. Csak cigányul és németül, esetleg talán még lengyelül tud, mivel eredetileg onnan származnak a német kelderás cigányok. Na, szóval ez a Franz Fardi német evangélista jött Magyarországra 1990-ben,

A monológ alapjául szolgáló interjút készítette és szerkesztette Lőrinczi Tünde 2014 áprilisában.

és hirdette itt az evangéliumot a cigány nyelvű cigányoknak, és akkor egy odajáró barátom hívott el. Azóta a legtöbb cigány gyülekezet az előbb említett magyar pünkösdi-karizmatikus gyülekezet teológiai hatása alá került, hogy így mondjam, az Magyarországon a karizmatikus közösségekben elég meghatározó annak ellenére, hogy a Fardiék cigány pünkösdi szervezete, ami CMERI-névre hallgat, végzett nagyobb munkát a cigányok között. Ez ugye egy rövidítés: Centre Missionnaire Evangelique Roms International. Ennek a missziómunkának eredetileg az alapítója Clément Le Cossec volt, aki egy francia gázso pünkösdi lelkész. Most pár éve meghalt Le Cossec, és a fia folytatja a munkáját, de két szervezet lett, még Le Cossec életében. Tehát a Le Cossec-féle szervezet eredetileg a Vie et Lumière, ami magyarul azt jelenti, hogy Élet és Fény. Ennek valamilyen Demeter, most nem ugrik be, az elnöke. De ez a Vie et Lumière inkább a szintó cigányok felé kezdett el mostanában nagyon munkálkodni. Magyarországra is most jöttek pár éve. Eszembe fog jutni a település neve, hogy hol vannak közösségeik. Nálunk magyar cigányok fele mennek, noha nem tudnak magyarul, de valahogy megoldják. Zircen van közössége a Vie et Lumière-nek. Na, de valamiért kiváltak az első kelderás, oláh cigány megtértek a Le Cossec által alapított szervezetből, és megalapították a CMERI-t még az 50-es 60-as években, s neki pedig a Lulu – cigány név a Lulu – az elnöke. Még most is él, bár már nagyon idős. A CMERI-ből jött ez a Franz Fardi Magyarországra, s a budapesti, de a legtöbb magyarországi pünkösdi cigány megtérése is az ő munkájának eredménye. Én magam is itt tértem meg, tehát a Franz Fardi misszionáriuson keresztül 1993. március 21-én.

A megtért Fardi-féle közösségben idővel lett egy nagy szakadás, főleg hitnézeti és egyházvezetői viták kapcsán. A szakadáskor a gyülekezet jelenlegi vezetője és főként az ő családja szakadt külön a Farditól, és létrehoztak egy új cigány gyülekezetet. A szakadáskor én átkeveredtem a már említett közismert magyar pünkösdi-karizmatikus gyülekezetbe, mert akiktől hallottam elsőnek az evangéliumot, amikor még nem voltam keresztény, azok oda jártak. A Fardiék által létrehozott magyarországi cigány gyülekezetben lett szakadás után tehát kerestem közösséget, mert az ottani konfliktusok és hitélet nem voltak számomra építőek. Ezt követően tizenkét évig jártam ebbe a magyar pünkösdi-karizmatikus gyülekezetbe, és tizennégy éve voltam keresztény, amikor elkezdtük ezt a mostani missziós munkát. Sok ideig próbáltam ebbe a magyar gyülekezetbe bevenni azokat a cigányokat, akiknek hirdettem az evangéliumot, de ott nagyon sok ilyen kulturális integrációs nézetkülönbségből fakadó ütközésem volt. Ennek a magyar gyülekezetnek is van egy erőteljes, hangsúlyos cigánymissziós nézete, ami nagyon ellentétes volt azzal, ami addigra az én szívemben már megfogalmazódott, és láttam, hogy egyszerűen kivitelezhetetlen ott mindaz, amit én képezek el. A fő kérdés az, hogy ha megtér egy cigány ember, mitől lesz jó keresztény. Ebben voltak nézeteltéréseink. Az ő szemléletük az, hogy a cigányság egy negatívum, egy nagyon súlyos negatívum. Mind származásilag, mind kulturálisan. Ez a szemléletük, és ezeknek a cigány embereknek egy nagyon súlyos és nagyon mély identitásváltáson és asszimiláción kell keresztülmenniük ahhoz, hogy hiteles és valódi keresztények lehessenek a szemükben. Ez az én cigányszemléletemmel és megközelítéssel nagyon-nagyon ellentétes volt és ütközött. Az én szemléletem nagyon hasonlít az adventista gábor cigányok szemléletéhez: hogy ha keresztény lesz egy ember, nem kihozni kell a maradék kis cigányságából, hanem inkább *ad fontes*, vissza a forráshoz. Mert pontosan az okozza az én hitem és meggyőződéseim szerint a cigány emberekben a rendkívül nagy értékválságot, identitás zavart s a többbit, hogy nem fogadják el önmagukat. És azért nem, mert Magyarországon egy olyan gázso társadalomban

élnek, amiben igazából az ő cigányságuk, kimondva vagy kimondatlanul, egy átkos örökség, és nem tudnak rá mit mondani ezek a szerencsétlen cigányok, mert ők maguk is csak rosszat tapasztalnak a gázsók között a cigányságukból. Hiszen ha bemegy egy cigány a közértbe venni egy kiló kenyeret, megáll a kar a levegőben, mert bejött egy barna cigány ember.

Semmink nincs a cigányságunkból. Mármint kulturális értelemben, úgy értem. A saját történelmünket nem ismerjük, nyelvünk már nincsen, és megfelelő, jó identitásbeli fogódzók nélkül nagyon nehéz egészséges cigány emberként élni. Például a magyarországi magyar cigányoknál, a romungróknál nagyon erőteljes ez a probléma. Most a zenész cigányok kivételével. Teljesen tisztán lehet látni, és nekem szent meggyőződése, hogy a bűnözésnek, a kábítószer-fogyasztásnak és egyéb dolgoknak ez a gyökere a cigányoknál. Mivel nincsenek jó és mély identitásbeli fogódzók – nyelv, kultúra, történelem –, valós, kézzel fogható értékek, ezáltal nem marad más, mint hogy keressünk valami olyan fogódzót, amivel el tudunk ütni, ki tudunk tűnni a többségi társadalom szürke emberei közül, és ez pedig nem lesz más, mint egy deviancia. Börtön, kábítószer. Olyan jellegű dolgok, amik nagyon elütőek, nagyon drasztikusak, nagyon szembetűnőek, amitől tudok más lenni, és tudok szembemenni azzal, aki szürke, akik úgymond mennek, mint birkák a sorban. Ezt gyerekkoromtól nagyon mélyen átláttam abban a cigány közösségben, amiben felnőttem. Kimondva, tehát már nem is kimondatlanul, ez lesz a cigányságbeli fogódzójuk. Tehát igazából, kimondva vagy kimondatlanul, ettől vagyok cigány. Börtönben voltunk, kemények vagyunk, megverünk bárkit, kábítószerhez jutunk s a többi. Persze, minden közösségben ez máshogy jelenik meg, de az alapkoncepció ugyanaz. És ez főleg a magyar cigányoknál jellemző. Tehát ott van ez, ahol nincsenek jól meghatározott identitásbeli, cigányidentitásbeli fogódzók.

Na most, van ugye ez az alaphelyzet: mi hirdetjük az evangéliumot, és ha ez a cigányember úgymond keresztény lesz, és mi még megerősítjük őt abban, hogy hát igen, valóban, milyen átkos ez a te cigányságod, és te valójában azért lettél ilyen, mert cigány vagy. Na, látod, ez is arra kell, sarkalljon téged, hogy fordíts minél inkább hátat a cigányságnak, s legyél jó magyar polgár. Ez a szemlélet úgy jelenik meg mint „suttagó propaganda”. Bizonyos dolgokat nem hirdetnek szószékről. Minden egyházban van ilyen. Normál esetben a hitvallásuk azonos a suttagó propagandájukkal. Sajnos nagyon sok közösségben a hitvallás nem azonos a suttagó propaganda hitvallásával, hanem az csak egy hivatalos rész, de bizony legalább ugyanolyan erős hitvallások vannak olyan kérdésekkel kapcsolatban, amelyekről a nyilvános hitvallásukban nem beszélnek.

Hogyha te engem úgy szeretsz meg, hogy én megpróbálok alkalmazkodni hozzád, és olyan benyomást kelteni benned, hogy én képviselem azt az értékrendet, azt a szemléletet, amit te is képviselsz... És a cigányságban ez a magatartás, ez a megfelelni akarás nagyon erősen jelen van. Van is az a cigány szó, hogy patyiv. Tisztelet. A cigányságban a tisztelet azt jelenti, hogy ha mondjuk, tudom, hogy neked van egy dologról egy véleményed, én már nagyon figyelek arra, hogy én azt kommunikáljam feléd, hogy nekem is az a véleményem. Noha teljesen ellentétes a véleményem, vagy éppen nincs is az adott dologról véleményem, de azt gondolom, hogy akkor foglak megtisztelni téged, hogy te jól érezd magad a velem való beszélgetésben és kapcsolatban, ha azt visszhangzom, ami a te hited, meggyőződésed vagy kimondott, kimondatlan álláspontod. Ez véleményem szerint az egyik nagy kerékkötője a cigányságnak sok területen, mert egyszerűen egy ilyen szemlélettel, ugye, lelkeszként sem tudsz mit csinálni. Vagy egyszerűen lerántod a leplet, s akkor abból konfliktus lesz, ha meg nem szólsz erről a kérdésről, és ugye tudod, hogy a másik teljesen másként látja és bólogat

reggeltől estig, akkor igazából bologatójánosokkal veszed körül magad, amivel megint csak nem tudtál sokat elérni.

Na most, visszatérve a magyar gyülekezetben tapasztalt cigánysággal kapcsolatos ütközésre, én ezt a szemléletüket úgy hívom, hogy „magyarizálnak”. A missziós szempontjaik alapján ez nem más, mint magyarizálás, vagyis gázsikanizálás. Kitaláltam egy ilyen szót. Amikor a többségi társadalomhoz teljesen asszimilálni, nem integrálni, hanem asszimilálni szeretnénk, és abban látjuk a cigányság boldogulását, ott akkor azt fogja reagálni a legtöbb cigány, hogy bologatok és úgy csinálók. Lesznek és vannak, akik tényleg meggyőződött, úgy-mond magyarizálódottak lesznek. Több oláh cigány ember is van ebben a közismert magyar gyülekezetben, akiket én is ismerek, hogy már nem hallgatnak cigány nyelvű keresztény dalokat sem, kerülik a cigány nyelvet stb. A múltkor voltunk egy családi találkozón karácsony körül. Mint itt a székek, ennyien ültünk egy helyiségben, és az egyik ottani gyülekezeti tag, aki olyan fekete, mint a táskád körülbelül, hosszú szoknyás, tehát egyébként teljesen azt kommunikálja magáról, hogy ő oláh cigány, és a család is így nőtt fel, meg így élnek, elkezdett az égre, földre esküdni, hogy ő eredeti magyar ember. A saját édes testvérei, első unokatestvérei ültek ott végig. Egyik feketébb, mint a másik, és hát nem szólt senki egy szót sem. Mi voltunk ott úgy vendégek, akik nem annak a magyar gyülekezetnek a tagjai voltunk, a többiek mind oda járó érdeklődő vagy már tagok voltak. Hát, senki nem szólt egy szót sem így hirtelen. Hát erre mit mondjunk, ugye? A feleségemmel mikor mentünk hazafelé, mondtuk, hogy na látod, mennyire beigazolódik ez a szemlélet? Az jön létre, hogy a sutgó propagandát én észreveszem hívőként, és észreveszem azt, hogy igazából kimondva, kimondatlanul mi van elvárva tőlem, mert akkor leszek úgymond rendes hívő és jó példa a magyar kereszténynek szemébe, hogyha én is megpróbálom minél inkább hátat fordítani a cigányságomnak, a kultúrámnak és minden olyannak, ami a cigányságra emlékeztet. Például ebbe a közismert magyar gyülekezetbe a nem cigány hívő nők úgy öltözködnek, mint a Jehova Tanúi. Ezer méterről ki lehet szűrni a Jehova Tanút: ketten fognak jönni, bőrtáskával, férfiakon öltöny, azonos mozgás, ilyen nagyon kis egységes uniform. Ez nagyon sok közösségben így van. Ebben a magyarországi gyülekezetben az asszonykáknak nagyon kedves kis nyaksáluk van. Olyan, mint a régi fejkendő, de a nyakon hordják. Lényegében ugyanaz, egy fejkendő, csak ilyen sál a blúz tetején. És ez a cigány asszonykákon is megjelenik, akiknél életükben még csak hasonlót sem lehetett látni, meg hát kinevették, megmosolyogták azokat, akik ilyet hordtak. A nadrággal még nagy csatát vívnak. Eddig szoknyát hordtak, ugye, és az oláh cigány közösségekben a nadrág egy nagyon negatív dolog. Azzal még csatavívás van, de a beszédstílus, a kommunikációban megpróbálnak olyanok lenni. Rendkívül aluliskolázott emberek rengeteg sok idegen szót használnak. Ezzel megpróbálnak jó benyomást kelteni, és ezzel azt kommunikálni, hogy igen, én már „olyan vagyok”. És ugye a tanításban is van olyan, hogy a cigányságot mint démonot űzik a cigány emberekből. Ez konkrét személyes tapasztalat is. Tizenkét év alatt rengetegszer tapasztaltam.

A legmurisabb történet, amit szakdolgozatomban is megírtam, ezért úgy gondolom, hogy szórakoztatok vele másokat is. Szem- és fültanúja voltam az esetnek. Az egyik lelkész, aki szerintem nem sok mindent tudott a cigány kultúráról, egy barna cigány fiúval, akivel és a családjával mi nagyon jóban voltunk, megvallatta, mint bűnt, a cigányságát. Ezt követően pedig a lelkész elkezdte űzni belőle a devla szellemét, mondvá, hogy az a cigány népet fogva tartó sátáni erő, amittől meg kell szabadulniuk a cigányoknak. Mert a cigányság az egy bűn, az egy démon, amiből a megtérés által el lehet fordulni és magunk mögött tudjuk hagyni.

Azért van ez a szemlélet ezekben az emberekből, mert semmit nem tudnak a cigányságról. És ennek a gyülekezetnek a vezetése sajnos ezt képviseli. Olyan vezetői vannak, akik életükben cigány emberrel akkor találkoztak először és talán utoljára, amikor mondjuk öt évesek voltak, és az anyukájuk azt mondta, hogy ha rossz leszel, odaadlak a cigányoknak, vagy a játszótéren hintáztok, és az egyik cigány fiú kilökte őt a hintából, mert most ő akart hintáztatni, vagy utoljára mondjuk általános iskola alsó osztályaiban elvette a szendvicset az osztálytársától, mert ugye ez a szegény cigány gyerekeknél könnyen előfordul, ha éhesek. Hogyha ennyi az összes cigányságról alkotott tapasztalata, attól, hogy ő keresztény lesz, és őszinte keresztény, semmi kamu, valódi keresztény, attól a cigányságról alkotott képe nem lesz más, mint ugyanaz a negatív kép. Amíg nem volt hívő, addig mondjuk csúnyán fogalmazta meg, hogy a romák ilyenek, olyanok. Most hívőként meg úgy fogalmazza meg, hogy hú, ezek a szegény cigányok nagyon lent vannak, rettenetes rossz helyzetben vannak, tele vannak bűnnel, gonoszossággal, démonokkal, a sátán megkötözi őket, hiszen ugye ez az ő tapasztalata is volt, és most ő mint keresztény ember, úgymond lehajol a nyomorultakhoz, a nincstelenséghez, a rendkívül sok átkokban és nyomorúságban sínylődőkhöz, de úgy látja a megoldást, hogy ha ő kiemeli őket abból a sok rosszból, amit igazából nem más hozott létre, mint az ő démoni, sátáni kultúrájuk, a cigány kultúra. Tudom, hogy elkeserítő. Én látom az arcán, hogy ez sokkolta.

Ezt a kereszténységen belül egyébként úgy hívjuk, hogy mindjárt mondom a kifejezést, az egyik leghíresebb misszionárius professzor, David Bosch mondja, hogy krisztianizálás. Amikor az úgynevezett amerikai kultúrát egybeolvasztjuk az evangéliummal, visszük be egy törzshöz vagy egy civilizálatlan néphez, és igazából nem csak az evangéliumot visszük nekik, hanem a mi saját amerikai kultúránkat eggyé olvasztjuk az evangéliummal, és amikor ők befogadják az evangéliumot, észre sem veszik, hogy igazából a mi amerikai kultúránkat is befogadták. És ha mi, amerikai misszionáriusok nem vagyunk ebben kellően bölcssek, hanem azt gondoljuk, hogy mivel mi keresztények vagyunk több mint 150 éve, akkor [úgy tűnhet] minden, ami nálunk van, kialakult kulturális dolog, mivel mi keresztények vagyunk, az keresztényi és evangéliumi. Ha ezt nem hámozzuk le szigorúan az evangéliumról, a mi baseballsapkás, kapucnis fölsős kereszténységünkről, akkor nonverbális módon fogjuk kommunikálni feléjük azt, hogy ez is a kereszténység része.

Visszatérve a gábor cigányokhoz, talán azért tudtak ők adventisták lenni, mert igazából eddig ezt egyik egyház sem képviselte Magyarországon. Ezt a fajta cigánymissziós stratégiát. Hogy megerősíteni őket a cigány identitásában. A cigány pünkösdi közösségeknél meg a másik véglet van. Ott nem az van, hogy ha megtérsz, akkor magyarrá kell lenned, hanem olyannyira maradhatsz cigány, hogy bármi belefért. Én erről írtam a szakdolgozatomban, és három részre bontottam: úgy hívtam az egyiket, hogy gázsikanizálás. Gázsóvá, tehát nem cigánnyá válik a hívő, amikor megtért, és akkor lesz jó keresztény, ha elfelejti az egész cigányságát. A másik szélsőség, ennek pont az ellentétje, azt úgy neveztem el, hogy romanizálás. Annyira visszavisszük, vagy engedjük, hogy benne maradjon a helytelenül értelmezett devinans kulturális hátterébe, hogy igazából minden belefért. Lényegében csak vallást cserél szinte. Végül az lesz az eredménye, hogy nem katolikus lesz, hanem pünkösdi, de ugyanúgy él, tehát semmilyen erkölcsi és egyéb dologban nem jön létre változás, hiszen a cigány misszionárius, mondjuk Franz Fardi például, nem meri bolygatni az ilyen kulturális dolgokat, hiszen ő észreveszi nagyon éles szemmel, hogy ők azokhoz a bűnökhöz is kötik a cigány identitásukat. Van egy híres ősi cigány közmondás: „Az Isten a gázsókat arra teremtette, hogy mi megél-

jünk belőlük”. Ez cigányul nagyon jól kijön. Nagyon erős. Sokkal erősebben hangzik, mint magyar nyelven. És ez egyes hagyományos cigány közösségeknek alapszemlélete. Például, ha ez a romanizáló szemlélet annyira benne hagy mindent, ott ez nagyon meg tud jeleni. És van a harmadik nézet, én ezt a szakdolgozatomban krisztusizálásnak neveztem el, bár ellentétes gondolatú a David Bosch által használt hasonló kifejezés értelmezésével. Mint például az adventista gáboroknál: megerősítem az identitásában, de újraértelmeztem vele az identitását.

Mitől vagyok cigány? Ezt kell újraértelmezni. Nem attól vagyok cigány, hogy ültem ennyi meg ennyi évet börtönben. Mint mondjuk a pesterzsébeti cigány közösség. Ott kőkeményen, nyíltan ez a szemlélet. Mi attól vagyunk igazi cigányok, hogy nagyon sokat ültünk börtönbe? Van egy nagyon jó anekdota erről a közösségünk egyik tagjának az anyukájával, mikor az apukájával összeházasodott. Az apukája egy kereskedő lovár férfi volt, az anyukája pedig egy pesterzsébeti cigány közösségből egy asszonyka, akinek persze minden édestestvére már börtönben is volt. Ezt az apukától tudom, ő mesélte nekem. Gyönyörű nő volt a feleség, de hagyományos cigányok ők is. Udvarlás van, már megvolt a lánykérő, hamarosan esküvő. Mondja az anyuka a vőlegénynek: „Ültél már börtönbe?” – „Há, nem, nem” – válaszolta a vőlegény. „Akkor legalább egy-másfél évet üljél, hogy ember legyél.” Tehát ami a nem cigány közösségekben régen a katonaság volt, az, bár nem mindenhol, de bizonyos cigány közösségekben, például a pesterzsébeti cigány közösségnél, ott az a börtön. Az igazi cigány férfi olyan, aki megállja a helyét az életben, nem roppan majd össze az élet kisebb-nagyobb kihívásai, fájdalmai, nehézségei alatt. Ahhoz pedig börtönbe kell ülni egy kicsit, hogy tudd, milyen az, hogy az élet egy kín. És ha ezt ott átélted egy pár évig, akkor bármi jöhet a kinti életben, az mind kis semmiség lesz ahhoz képest, amit ott bent megéltél.

Na most, nyilván vannak ilyen szemléletek. Ha mondjuk, Pesterzsébetre kellene mennem missziós munkát végezni, akkor én újraértelmezném velük az identitásukat. Mitől vagyok cigány és mitől nem? Itt a közösségünkben is azt csináltuk pár évvel ezelőtt, hogy újraértelmeztük, és megláttuk azt, hogy ha elveszítjük a valódi kulturális fogódzóinkat, mint a nyelv, az életforma és egyéb olyan dolgokat, amik nem bűnökhöz, nem devianciákhoz kötődnek, mint a megöllek, megverlek, elveszem valamidet vagy egyéb, hanem tényleg, pusztán lecsupaszított kulturális dolgok; ha ezek elvesztek, akkor mindig jön, hogy keresnem kell valami pótszert. Legalábbis ezeknél az archaikusabb cigány embereknél ez nagyon megjelenik, és akkor mindig valamilyen deviancia jön. Ezt úgy bizonyítottam be nekik, a közösségünk tagjainak, hogy kiosztottam két lapot. Mindkét lapon ugyanazok a kérdések voltak, csak annyi volt a különbség, hogy a lap tetejére nagybetűkkel fel volt írva: mi volt a véleményed ezekről a kérdésekről mielőtt keresztény lettél? A másik lapon: mi ezekről a kérdésekről a véleményed most, hogy keresztény vagy? Olyan jellegű kérdéseket tettem föl, hogy: Mitől vagyok cigány? Olyan harminc fő vett részt ebben a felmérésben. Közösségünk minden felnőtt tagja. Szinte kivétel nélkül minden embernek – és ez erős volt –, mielőtt nem vált kereszténnyé, valami negatív, valami deviancia volt, amihez kötötte, hogy mitől cigány – talán az Erzsinek és az ő fivérének volt valami nem negatív. De mondjuk 98 százaléka csak negatív dolgokat írt: tanulatlan vagyok, csúnyán fejezem ki magam, szarok az életre, a mának élek, ahogy esik, úgy puffan, bármi belefér, hogy pénzt keressek. Ezek csupa devianciák. Ez nagyon kemény volt. És akkor jött ez a másik tesztlap. Volt, akinek még kérdőjeles volt. De mivel már túlvoltunk egy cigány identitással kapcsolatos előadáson, már tudták kötni valamihez sokan az identitásukat, akik azon részt vettek. Nyelv, viselet, életmód. Tehát az, amihez ha visz-

szamegyünk, mivel azokat sok esetben elveszítettük, akaratlanul is elkezdünk devianciákat bepakolni mint kliséket a kiüresedett helyekre.

Ez még most is vitatéma volt például, hogy a művelődés mennyire erősíti vagy gyengíti a cigányságunkat. Ha el fogsz menni sok keresztyén cigány közösségbe, most mondom előre, de ezt te majd ki fogod tudni deríteni, hogy így van-e vagy nem, örülnék, ha tévednék, ha a lelkésszel fogsz beszélni, azt fogja mondani: persze, a tanulás nagyon fontos, kell csinálni, így, úgy, amúgy. Tehát ez a hivatalos, de nagyon sok közösségnél kifejezetten negatívum, hogyha bármilyen formában fejleszted magad, hiszen annál többet fogsz beengedni a gázsók világából. És észre sem veszed, de a gondolkodásod a gázsó világból lesz. Biztos vagyok benne, hogy ha egy jó pár alkalomra elmész, és fogsz beszélni a vezetőséggel: persze, nagyon fontos, hogyne, tanulni kell s a többi. Csak kérdezd meg, hogy mi az iskolai végzettsége. Ha őszinte lesz, el fogja mondani, hogy általában max. nyolc osztálya van. Vagy hat. Vagy öt. Vagy négy. Ha nem lesz őszinte, mond valami kamut, mert jó benyomást akar kelteni, de hogyha a közösség tagjaival fogsz beszélgetni, és mondjuk, meg is fognak nyílni, a tizedik alkalom után mondjuk, talán lesz ilyen lehetőség, akkor szinte kivétel nélkül minden nőnek három osztálya lesz. De úgy néz ki, mint valamilyen filmsztár. Naomi Campbell, Linda Evangelista elbújának mellettük formára a sarokba. Túlzás nélkül. Majd fogod látni. Olyan a megjelenésük, mintha minimum egy gyárigazgatóval beszélnél, vagy egy brazil szappanopera sztárjával, de a nevét nagy eséllyel nem tudná helyesen leírni. És ezt nem bántásból mondom. Ez azokban a közösségekben nem hogy nem fontos, hanem kifejezetten negatív, mert ha beengedem a gázsó világot, kulturálódok, akkor észre sem fogom venni, de már úgy fogok gondolkodni, mint a gázsók, és ezért nem szabad nagyon művelődni, mert ez kimos minket a hagyományos cigány szemléletünkből és világnézetünkből. Mert ugye, minél több befolyást engedsz be, annál jobban fogsz szocializálódni a gázsók közé.

Ezzel azt akartam elmondani, hogy több szemlélet van a cigány keresztyének körében is. Én nem úgy látom, ahogy elmeséltem, tehát ha művelődünk, az szerintem nem negatív. Az a nézet, hogy a civilizálódás, a tanulás, az mennyire pozitív vagy negatív, az nem egységes, sőt. Van, aki azt mondja, hogy persze, nagyon jó a tanulás, s agyonütné az összes gyereket, ha tanulna. Ott mondjuk, azért van ez, mert nagyon hierarchizált közösségek ezek. Például ha te mondjuk az én lányom vagy vagy az édestestvérem, és te elkezdesz fejlődni, kijárod a nyolc osztályt, továbbtanulsz, érettségizel, főiskola, egyetem vagy bármi, akkor te nekem nem dicsőséget hozol ezzel, mert te nem azt az utat viszed, amit én, és ezzel te igazából szégyent hozol rám. Te túlszárnyalsz engem, és ezzel igazából megszégyenítesz engem a többi cigány előtt, mert más utat viszel, mint amit én, és ezt tőlem nem tanulhattad, hiszen ez nem az én utam volt, hisz nekem csak öt osztályom van. Ha te felülemelkedsz, azzal engem belepaszírozol a földbe, megszégyenítesz a többi cigány ember előtt. Tehát akik nem fogadják a tanulást, akár kimondva vagy kimondatlanul, ott a legfontosabb ok ez. Hogy szégyent hozol ránk. S hogyha te mint lány teszed ezt, az még keményebb. A hagyományos cigányságnál a lány alul van. A legalsó rétege a családnak. Ha pont ő kezd el ilyeneket csinálni, ha nem kap idejében észbe, hát, akár meg is fogják verni. Egy hívó is. Úgy elverik, mint szódás a lovát. Az apuka vagy az idősebb testvér. „Hát mit képzelsz?”, „Ki akarsz törni innen?”, „Minek képzeled magad?”, „Nagyon büszke vagy már, mióta tanulsz.”, „Tudsz egy-két dolgot, és lenézel minket?” Lelkiismeret-furdalást okoznak nála, hogy vegye vissza az akaratát. Ez az egyik út. Ha ez mondjuk nem sikerül, és mégis valaki elindul ezen az úton, akkor megállapítják, hogy ő már „nem igazi cigány”. Ő már annyi mindent átvett a magyaroktól, annyi mindent átvett

a többségi társadalomból, hogy ő már nem olyan, mint mi. Máshogy gondolkodik, ezáltal más lett az életformája. Akár más zenét hallgat, akár másként fejezi ki magát. És ezt megint csak negatív képként állítják be, hogy mivel már nem olyan, mint mi, ezért már nem igazi cigány. Ezt úgy mondják, hogy gázsós. Magyaros. És ezzel úgymond le van blamálva az ő cigány közösségében. Tehát ő utána már elérhet bármit a magyarok között, és lehet, hogy ő ott a magyarok között egy kis mutogatni való bábu, hogy né, van ilyen cigány is, de a saját cigány közössége már kivetette.

Biztosan jól ismered a Daróczi családot. Ebbe a névbe beleütközik minden cigány művelődési témánál. Rigó utcai cigány nyelvvizsga. Romaversitas nevű alapítvány például. Annak az alapítója Daróczi Ági, most pedig Daróczi Gábor csinálja. Aztán meg, aki volt az MSZP-nek a sajtószóvivője, Daróczi Dávid. Tehát mindenhol ott vannak a cigány művelődésben. Ők is egy olyan cigány közösség, erdélyi másár és patrinár közösségből származó család, akik bizony nagyon egyedül vannak abban, hogy ők a művelődés útjára léptek. Tehát ők voltak az első cigány nyelvű cigányok Magyarországon, akik a hatvanas, hetvenes években elindultak abban, hogy ők fejlődnek. Bizony, bármilyen cigányokkal, azaz cigány nyelvű cigányokkal beszélsz, nagyon lesajnálóan beszélnek róluk. Eleve ugye, nem mindegyiknek cigány a házastársa. Ezt cigányul úgy mondják, hogy „csak egy gázsónak kellett már csak”. Tehát nem jutott neki a sajátjából. Ez is már egy negatívum. „Aztán meg mijiük van a cigányságból? Annyira magyarok, hogy már a lányaik magyarhoz mennek, a fiaik magyar lányokat vesznek el.” Mindezek a cigány nyelvű közösségekre igazak. Ezek a dolgok, amiket mondtam, a magyar nyelvű cigányoknál már pozitívumnak számítanak.

A magyar cigányoknál a gázsó ember az Isten. A cigány, pláne az oláh cigány, az senki. Az értékrendben a magyar cigánynál ő a második, a magyar ember az első. A gázsó a csúcs, az a leg. Ő jön utána, s utolsó az oláh cigány ember. Az oláh cigány embernél meg fordítva: ő a társadalom csúcsa, a világ első számú nemzetsége. Óriási az identitástudata. Utána következnek a nem cigányok, tehát a gázsók, és utolsók a magyar cigányok, mert ők úgymond, „eladták magukat”. Magyarizálódtak. Egyszerűen az egész társadalomszemlélet más. Ezért mondjuk a cigány nyelvű cigányoknál, mert ők ugye a társadalom csúcsaként képzelik magukat, vagy annak látják magukat, ezért náluk az integrálódás, a tanulás s a többi, az szinte sosem pozitívum. Leggyakrabban negatívum. Még akkor is, ha hivatalosan azt mondja, hogy igen. Amiket említettem a tanulással, önfejlesztéssel kapcsolatos negatív dolgokat, az elsősorban a cigány nyelvű romáknál van, és az is főleg a pesti, általában jómódú cigányoknál. Már a vidékről származó cigány nyelvű cigányok is hajlamosabbak arra, hogy művelődjenek. És főleg, ha elég barna bőrűek. A pesti oláh cigányok esetében szinte azt hiszed, hogy magyarok között vagy, annyira fehérek az emberek. Csak a rengeteg egyedi dolog az, amiből lehet látni, de egy átlagember nem gondolná, hogy esetleg cigány emberek és cigány nyelvűek. A vidéki, kevésbé jól szituált cigányoknál sokkal inkább megjelenhet a továbbtanulás mint kitörési lehetőség, de azoknál, akik jómódúak vagy régebben jómódúak voltak, ez egy visszahátrálás lenne. Ha egy új úton kezdek elindulni, hogy érvényesülni tudjak, akkor nem vagyok elég jó régiségkereskedő vagy egyéb kereskedő, vasazó vagy egyéb házaló, hisz az egy jó cigány, hagyományos cigány szakma, és ez valahogy negatív fényt vetne a családra. Még ha jónak is találnák, nem vállalhatják föl. „Mit fognak szólni a cigányok?” Ez egy nagyon fontos mondata a cigányoknak. Nem vállalhatja föl, hogy ő elindul egy új úton, mert a családját, társaságát viszi egy kellemetlen helyzetbe, hisz hierarchizált a család. Ez az egyik. A másik, amit említettem, hogy ugye ő indul, és nem a szülei, ezzel a szüleit ledegradálja

vagy a testvéreit, mert tőlük nem tanulhatta ezt az utat, ha pedig nem tőlük tanulta, akkor te hol voltál, mint szülő? Cigánygondolat ez is. Ha nem a te politikádba viszed a gyereket, hanem egy idegentől tanulták, ez hogy lehet? A magyar cigányoknál, ahol a hierarchia teljesen másként van, ott a magyar, a nem cigány ember a csúcs, ott meg az a közmondás, hogy „de te nem vagy okos cigány, mert a gázsó tud valamit, ő az okos, te meg hülye vagy”. Ott óriási pozitívum, ha elérünk valamit, ami a nem cigányoknál van. Ez erősíti az értékességtudatukat. Én, mint lelkész, ezt oda viszem, hogy azért éli ezt át a magyar cigány, mert nincs cigány identitása. Nincsenek igazi cigány fogódzói. Noha én messzemenőleg egyetértek azzal, hogy művelődjünk, és ezt is tanítom azoknak, akik felé szolgálok, de igazából az a fajta lelkiállapot, hogy én mindig el akarom fogadtatni magamat a nem romákkal, hogy lássák, hogy igenis, én is vagyok olyan értékes, mint ők, és nekem állandóan ezt be kell bizonyítanom, ez nem egészséges. Egy oláh cigány szerint: „Nekem miért kellene bizonyítanom? Hát, az alapból természetes, hogy én vagyok a társadalom csúcsa”. Mert nagyon erős identitásbeli fogódzói vannak. Akinek nincsenek, maximum barna bőre van egyedül a cigányságából, se nyelve, se semmi, őneki állandó bizonyítási kényszere van, hogy ő is van olyan értékes, mint a nem cigányok.

Szigorúan keresztény szempontból, ha nagyon etikus keresztény akarok lenni, akkor nekem semmiképp nem szabad ezt keresztény lelkészként erősítenem benne, mert valójában egy személyiségzavarhoz vezethető ez vissza. Neki megfelelési kényszere van, tehát nem tudja elfogadni önmagát. És lehet, hogy a társadalom szemében nagyon szép dolog, hogy ő törekszik, de igazából e mögött van egy megfelelési kényszer és egy erős sebzettség is, hogy ő mondjuk nem értékes, mert neki nincs egy diplomája. Miközben persze messzemenőig örülök és támogatom, hogy tegye, mert így fog tudni érvényesülni, de ez nem jelenti azt, hogy meg fog gyógyulni a lelke.

Az oláh cigányoknak van egy híres mondása: „Egy magyar sosem fog elfogadni minket. Ezt ne felejtsd el”. Már kiskorukban így tanítják a gyerekeket. Tudatosítsd, hogy te cigány vagy, ő pedig gázsó. Ha csak egyszer is elhiszed, hogy ő teljesen elfogadott, akkor sérülni fogsz. Ha barátod is lesz, húsz év múlva úgyis kijön, hogy te cigány vagy. Ha ezt nem fogadod el, akkor sérülni fogsz. Ha ezt viszont tudatosítod, akkor nem sérülsz. És lesznek jó kapcsolataid nem cigányokkal is, de nem éled bele magad semmibe túlzottan, és ezáltal nem sérülsz. Annak ellenére, hogy bizonyos értelemben milyen műveletlenek egyes cigányok, elképesztően műveltek olyan értelemben, hogy az életben maradás szempontjából nagyon képpen vannak. Ez döbbenetes. Néha be kell lássuk, hogy nem az iskolai végzettség a műveltség. Van egy olyan műveltség, meg van egy másfajta intelligencia.

A mi gyülekezetünkben az fogalmazódott meg, hogy teljesen vegyes legyen cigány tekintetben, mert általában minden cigány gyülekezet vagy-vagy, tehát nincs semmilyen közösség magyar és oláh cigányok között. Nem negatív okokból, tehát nem azért, mert lenézik egymást a cigány közösségek, hanem egyszerűen, hogy ki hol érzi jól magát. A mi utunk egy nagyon nehéz út. Mi azt választottuk, hogy az egész cigányság teljes spektrumát akarjuk elérni és megszólítani. Ez egy nagyon nagy fa. Még talán nagyobb fa, mintha a cigányt és nem cigányt ültetnénk össze. Óriási fa. Hát, izmosodunk a favágástól rendszeren. A fán nagyon kis karcolások vannak, de mi meg egyre izmosabbak vagyunk. Bennünk nagyobb változások történnek, mint a fába. Mindenki le is akart minket beszélni, hogy ebbe a fába belevágjunk, mert ahogy fogod látni, vagy-vagy, és nagyon nagyok a szemléletbeli különbségek. Nekünk az a szemléletünk, hogy mindenki a saját világában lévő közeget szólítsa meg bátran.

Ott legyen világosság, mert nyilván nagyon nehezen fog tudni egy cigány nyelvű oláh cigány egy muzsikus közegben elfogadott lenni. Lehet, hogy mondjuk nagyon pozitív példa az élete, akár mint keresztyén ember, akár társadalmilag, de akkor is levédik magukat azzal, hogy „á, csak egy oláh cigány”. Vagy ugyanígy fordítva. Ha valakit beszorítunk a sarokba, és el kellene ismernie, hogy a másik milyen, akkor egy gyors jolly joker, hogy „de hát ő csak egy ilyen vagy olyan cigány”. S akkor ezzel lenullázta az összes értékét. Tehát akkor inkább azt kommunikáljuk, hogy mindenki a saját közegében világítsa.

Természetesen vannak a nem keresztyén cigányok között is olyanok, akik fogadják a másikat. Most például Magyarországon rengeteg magyar cigány csak cigány nyelvű zenét hallgat. Ez most nagy divat. Nekem meggyőződésem, hogy pontosan azért, mert ők maguk érzik rosszul magukat és egy kicsit irigykednek arra – jó értelemben –, hogy „nézd meg te, ezek az oláh cigányok milyen jól elvannak magukkal”. Ők tökre elvannak magukban. Őket semmi nem zavarja. Hogy most, hogy néznek rá, vagy hogy nem néznek rá. Egyszerűen azért nem, mert az oláh cigány a társadalom csúcán látja magát. Ő úgy mond lefele néz mindenre. A magyar cigányokban ez nincs meg annyira, és most nagyon nagy divat ez, hogy magyar cigányok nagyon hajlamosak a cigány nyelvű zenék hallgatására, sőt akár a cigány nyelv tanulására is. A mi közösségünkben is megjelenik, hogy a cigányul nem beszélő tagok próbálnak cigányul tanulni. Nyilván annak is köszönhető, hogy volt egy hosszabb sorozat a gyülekezetünkben erről. Újraértelmeztük, hogy mitől vagyunk cigányok. A gyülekezetünk egyik missziós szemlélete az, hogy ha valaki nem értelmetti újra a cigányságát, nem tud cigány emberként hosszú távon valódi keresztyén lenni. Most kivétel ugye a muzsikus cigány. Ott vannak jó erős fogódzók, de egy átlag magyar cigány emberrel, ha nem tudatosítjuk, hogy ő mitől cigány és mitől nem cigány, amiről addig ő azt hitte, akkor ő nem tud jó keresztyén lenni. Azt éli át, hogy ha keresztyén leszek, és nem csinálom azokat, amiktől eddig úgy éreztem, hogy cigány vagyok, akár drogozás, akár börtön, akár verekedés, akár menősködés, akkor mint ember megszűnök létezni. Ki vagyok én? S megint csak egy identitásválságban él, hiába lett jó keresztyén. Ilyenkor jön az, amit a misszionáriusok úgy hívnak, hogy a romák nagyon érzelmesek, nagyon hamar keresztyények lesznek, és aztán nagyon hamar visszamennek a világba. Ez nem igaz. A romák semmivel sem érzelmesebbek. Sőt nagyon csúnyán érzelmenélküliek is tudnak lenni. Azért van ez a jó jó keresztyén effektus sok cigánynál, hogy ma hívő, holnap meg drogozik, bűnözik, meg börtön, mert ez az identitásbeli vákuum jön létre nála. Abba hagyja a bűnözést, keresztyén lesz, oké, de most akkor ki vagyok? Eddig azoktól voltam az, aki vagyok. És ha nem értelmezzük vele újra az identitását, mert oké, hogy ő most keresztyén lett, és ő most egy krisztusi ember, homo christianus. Ez nagyon jó. Krisztusi értelemben van egy identitása. Na de egy társadalomban élünk, ezért kell neki, hogy legyen egy társadalmi identitása is. Ha ebben mi nem segítünk neki, akkor két, három, maximum öt évet adok, és száz százalékgig a világban fog kikötni. Tömegével vannak ilyen példák körülöttem, és néztem, hogy bármilyen gyülekezetben, ahányan keresztyények lesznek ma, ugyanannyian nem lesznek keresztyények fél év múlva. És pusztán csak ettől.

Mi egy elég kis közösség vagyunk, viszont nagyon stabil közösség. Nem célunk az, hogy 25-en maradjunk, az a célunk, hogy minél többen legyünk. Azért vagyunk viszont stabilak, mert az identitása nagyon meg van alapozva mindenkinek. Teljesen nyugodtak és szabadon érzik magukat egy-két, doktorival rendelkező nem cigány ember társaságában is, és teljesen szabadon és magabiztosan érzik magukat egy írni-olvasni nem tudó cigányasszonnyal is. Ez az egészséges identitás. Az a tudom, ki vagyok, mi vagyok. Tudom, Isten így szeret, ahogy

vagyok. Ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy nem kell előrébb lépnem, de békességem van magammal. Egy ilyen egészséges állapot. Ez nagyon stabilá teszi őket. Mind a társadalmi életükben, mind a keresztény életükben. Viszont tapasztaltam azt, hogy ha nem volt újraértelmezve az identitásuk, akkor ma megtért öt ember – most a megtért nyilvánvalóan ezek szerint nem tért meg –, és holnap ugyanúgy ment a világba öt ember. Egyszerűen ezért, mert maradt a vákuum. Megtérek jó kereszténynek, de akkor én most ki vagyok?

Mi protestáns evangéliumi közösség vagyunk, és azon belül klasszikus pümkösi elveket vallunk. Ez fontos. Nagy különbség van a pümkösi karizmatikus és a klasszikus pümkösi között. Protestáns elveket vallunk, és azon belül is a reformátorok, tehát Kálvin, Luther, Bullinger s a többi hittételeit. Teológiánkban ezért nagy részben kálvinisták is vagyunk, azt is mondhatnánk. A reformátorok nagy hatással vannak ránk. Ez nem jellemző azért a cigány gyülekezetekre. Tehát együtt ez a massa, amit így elmondtam. Általában vagy az egyik, vagy a másik. Ez így ritkán van együtt. Már az új egyházi törvény előtt felmerült bennünk, hogy szeretnénk egy bejegyzett közösség lenni, de minden irányból keresztbe tettek nekünk. A bíróságon a bejegyzéseken mindig volt valami. Aztán meg, jó, legyünk alapítvány. Az alapítványt visszadobták, hogy de hát maguk keresztények, akkor miért nem egyház? Ne akarjanak alapítvány lenni. Oké, de mi akartunk egyház lenni, az meg nem lehettünk. Arra már válasz nem jött. Semmilyen szervezeti formában nem kaptunk lehetőséget... Talán egyesület még lehetnénk, de az meg már minket nem érdekel. Nyitottak voltunk arra is, hogy becsatlakozzunk más felekezetekbe, és itt a legtöbb felekezetet mondhatnám és felsorolhatnám. Hát, konferenciákra hívtak minket. Szinte kézzől kézre adtak, hogy micsoda csoda cigányok ezek. Hát, ilyet még nem láttak. Erős cigány identitás, de közben meg kommunikatívak, közben krisztusiak is, de erős cigány identitásuk is van, intelligensek is. Ez így sok volt. Nem mondták ezt így el. Mi kezdtünk gondolkodni, hogy mégis miért nem kellünk? Miután üdvözlő van, tapsvihar, meg „hú de örülünk, hogy jöttetek, hogy vagytok, léteztek, meg hú de szuper”, meg minden, jöttek a „most nem érünk rá, most nem tudunk találkozni”. A végén már alig tudtak köszönni is. Egy nagy öröm után egy nagy ijedség, és soha nincs válasz, hogy miért. A sok sikertelen próbálkozás után eljutottunk oda, hogy a saját utunkat járjuk, mert a túloldaltól nem kapunk választ. Remélem, nem elbizakodottság ez: díszcigányoknak már túl sok vagyunk, mert megvan már a magunkhoz való eszünk, és van már véleményünk is dolgokról, másra meg nem nagyon kellünk. Díszcigányoknak jók lennénk. Mutogatni. Mivel annál egy kicsit talán okosabbak vagyunk, az már túl sok. Már nem tudnak minket nagyon terelgetni. Nem tudunk másokat bevonni, mert próbáltuk a legtöbb protestáns felekezetet, és csak ezt tapasztaltuk. Az egyik felekezetnek egy világhírű professzor asszonya – teológus professzor asszony –, miután velünk nagyon mélyre fűzte a kapcsolatot, el is jött hozzánk, a gyülekezetbe, ígét hirdetett stb., két hét múlva megszűnt a huszonöt éves misszionáriusi állása. Előtte meghívott minket egy általa szervezett cigánymissziós konferenciára, ahol ott volt az egyházának a vezetősége és cigánymissziós szakemberek is. Volt egy nagyon jó kerakasztal-beszélgetés, és mindenki tartott egy előadást stb. stb. A közösségünkkel melegítette nagyon a kapcsolatot, és két hét múlva megszűnt a munkája. Négy szemközt beszélgettünk, hogy akkor mi lehet, és mondtam neki, hogy nem lehet, hogy egy picit azt éled át, hogy túl közel mentél a romákhoz, és picit a cigányok sorsa most rád esett? Azt a kirekesztettséget és kivetettséget éled át? Egy kicsit talán túl belemerültél a romákba? Azt mondta, valószínű. Valószínű. Ez egy nagyon szomorú eset, és egy nagyon ismert egyházzal van szó, nem egy ilyen kis tízfős közösségről.

Említettem ugye, hogy a legtöbb magyarországi cigány közösség egy közismert magyar pünkösdi-karizmatikus gyülekezet teológiai nézeteit vallja. Lényegében, mivel ebbe a magyar gyülekezetbe is egyre több cigány jár, a romák elkezdtek egy kicsit összefogni – hála istennek!, van egy kis eszük –, és elkezdik követelni a gyülekezet vezetőitől, hogy igenis ők, tegyük fel pesterzsébeti cigányok, ők már biza szeretnének az ő kis pesterzsébeti közegükben egy külön kis istentiszteleti lehetőséget. Úgy hívják, hogy házi csoport. Igazából egy gyülekezeti alkalom, mert ahhoz elég sokan vannak. Kikövetelik maguknak, hogy legyen egy helyi közösségük, mert az a miénk, otthonos, mi vagyunk stb. Na és akkor van Pesterzsébeten ennek a karizmatikus gyülekezetnek egy kihelyezett közössége, ami igazából most már elég érdekes, mert most már a közösségnek a legkisebb része pesterzsébeti cigányokból áll, és az anyagyülekezethez tartozó romák járnak el főleg. Most már nagyobb része nem pesterzsébeti látogató. Persze vannak elhatárolódó cigányok is. Ennek a magyar karizmatikus közösségnek óriási vonzereje van, és ma már rengeteg cigány jár el ide a pesti közösségbe, és ugye említettem, hogy van ez a magyarizáló missziós szemléletük, ezért aki jó keresztény akar lenni, nem is igazán megy el ezekbe a cigány közösségekbe, mert az már nem teljesen tuti dolog. Ha nem is erősítik a cigány öntudatot, azért itt mégis ők vannak együtt, ezért valamennyire szegregálódott, és ezáltal óhatatlanul egymástól fognak csak tanulni. Mivel ők egy összezárt közösség, és nincs köztük egy olyan magyar ember, aki mondjuk, irányítaná őket, hogy ebbe az irányba kell haladni, így nem lesznek úgymond jó magyar emberek. Ezért sok cigány ember nem jár el ezekbe a cigány közösségekbe, mert akkor az anyaközösségében már az ázsíója egy kicsit eshet.

A tanulás szempontja megint egy következő kérdés. Bizonyos nézőpontok szerint, egyes gyülekezetek, felekezetek nagyon hangsúlyozzák a tanulást, a fejlesztést. Ezt főleg azok, akik magyarizálnak. Nyilván. Egyes közösségek, mint mondjuk mi is, akik sem a magyarizálást, sem a ciganizálást, hanem egy harmadik utat szeretnénk járni, újraértelmezni a cigány identitást, és úgy követni Krisztust, mi is hangsúlyozzuk a tanulást, az önfejlesztést, de úgy, hogy közben hangsúlyozzuk: nem kell azt gondolnod, hogy attól te nem leszel igazi cigány már, hogy fogsz tudni ötig számolni. Hiszünk abban, hogy attól, hogy széles látókörűvé válunk, attól még lehetünk nagyon tudatos cigányok. Sőt igazából, ha azt akarjuk, hogy akiket Krisztushoz vezetünk, később a társadalom nagylyukú hálóján ne potyogjanak ki, és ismét a világban és bűnözésben találják magukat, akkor nekünk egy társadalmi hálót, egy sűrű hálót kell létrehozni, hogy ezek az emberek fennmaradjanak. Ha egy cigány ember megtér, aki kábítószeres volt, börtönviselt vagy egyéb, bármilyen helyzetű, egyszerűen csak nehéz sorsú ember, és megkérdezi, hogy oké, de most akkor, hogy fogok tudni érvényesülni, vagy akár már megtérése előtt megkérdezi, akkor nekünk erre választ kell tudni adni. Na most, a már említett közismert magyar karizmatikus gyülekezet teológiáját képviselő cigány gyülekezeteknél, majd fogod látni, hogy ők az úgynevezett siker teológiáját képviselik. Mint amit a magyar gyülekezet is képvisel. Nem tudom, hogy mennyire vagy ebben otthon, de a lényege ennek a tannak az, hogy ha Krisztusba hiszel, Isten a világteremtő, övé minden, és ha őbenne bízol, akkor ő meg fog áldani és gazdag leszel, hiszen Isten gazdag, és ha te az ő gyermeke vagy, akkor ő jót fog adni neked. Tehát, ha minél erőteljesebben hiszel, hiszel, hiszel, akkor annál jobban fog menni a sorod, sőt idővel ez aztán mérce is lesz. Hogy milyen hívő vagy, azt fogja mutatni az anyagi helyzeted is. A siker teológiáját valló közösségek nem fogják azt mondani egy megtért cigány embernek, aki megkérdezi, hogy hogyan fog tudni érvényesülni, hogy érts minél több dologhoz, és akkor jobban fogsz érvényesülni a társadalomban. Nem. Ők azt

mondják, hogy bízz Istenbe, és Isten meg fog áldani, és akkor ott lesz a pásztornak a példája, akinek a legeslegújabb, tegnap a szalagról legördült Audija van, Porchéja és luxus palotája, és még egy-két ember, aki szintén így áll, és ott van az élő példa. Ha bízol Istenbe, majd ő meg fog téged is áldani. Tehát van ez az elmélet, és azok, akik nem vallják a siker teológiáját, mint mi sem – mi nem fogadjuk ezt a tanítást –, ott meg nincs más út, mint az úgymond nehéz út, hogy szépen behajtod a fejedet a tanulás igájába, és elkezded az önfejlesztés útjára lépni, de persze Krisztusban bízva, különben egyedül, a magad erejére támaszkodva nem fogod tudni végigcsinálni. Vagyis, ha elkezded fejlődni, tanulni, akkor az majd segíti a megélhetésedet. Nem mellesleg pedig azt majd felhasználhatod a néped segítésére. Arra, hogy segítsd a cigány társadalmat építeni, és létrejöjjön egy egészséges cigány középosztály. Mert ha ebben mi, cigány keresztyének nem veszünk részt, akkor mi megtérítjük ugyan a cigányokat, hirdetjük az evangéliumot nekik, oké, de ha nincs egy ilyen társadalmi háló, hogy marad hívó a mindennapok kihívásai között? Hogy éli meg a keresztyénységét a mindennapokban, ha nem fog integrálódni tanulás útján vagy egyéb formában? Akkor ez az ember, a sikertelenséget megtapasztalva, azt, hogy nincs mit ennem, innom, mibe öltöznöm, ismét a bűnözés útjára fog lépni. Tehát, erre a kérdésre, hogy miből élek meg, ha hívó leszek, két válasz van: vagy a siker teológia, vagy pedig a tanulás, önfejlesztés útja. Igazából ez a két nézet van.

A legmeglepőbb számomra a református egyház szemlélete. Pont egy kedves ismerősöm, aki teológiatanár református oldalon, és egy cigány misszióban tevékenykedik, milyen érdekes, mondom, hogy hát a református teológiáról nem lehet mondani, hogy sikerteológiát valló felekezet, de mégis, ha megnézzük a most divatos roma szakkollégiumi rendszert, észrevétlenül is a siker teológiáját vallja. Miközben azt mondja, hogy a sikerteológia nem biblikus, mégis megpróbálja a hitet felhasználni arra, hogy sikeressé tegyen cigány embereket, és mondja, hogy az egyház, mint ők maguk is, kapocs abban, hogy ezek a cigány emberek tudjanak érvényesülni, és aztán sikeresek legyenek a társadalomban. Erre a megoldást az egyház és a hit segíti. Miközben egyfelől elutasítják a sikerteológia nyílt fogadását és tanítását, észrevétlenül a tevékenységükkel mégis azt propagálják, mégis azt kommunikálják. Ezt most nem úgy mondom, mint negatívumot, hisz mért ne, hát tegyük, csak van egy ilyen kis ellentmondás. Miközben teológiailag elutasítják, a gyakorlatban, mint egy gyakorlati teológia, mégis azt próbálják erőltetni, hogy sikeresek legyenek ezek a cigányok, akiket a roma szakkollégiumba felvesznek, és hát az is kap ugye állami támogatást, mert a hit segítségével próbálják őket sikeressé tenni. Persze harminc év fölött nem vesznek fel oda cigányokat, amit óriási problémának látok. Legalább negyvenre kellene tenni a limitet, hiszen rengeteg cigány embernek harminc körül jön fordulat az életébe a megtéréssel, és utána jut el oda, hogy fejlődjön.

Mi sajnós azt tapasztaljuk, hogy cigány önkormányzattól és cigány politikusoktól kapjuk a legnagyobb elutasítást. De nem csak mi, hanem úgy a cigány gyülekezetek általánosan. Iszonyú elutasítást kapunk a cigány politikai vezetéstől. Még a romákat sokkal kevésbé szerető magyaroktól is több bátorítást kapunk. A cigány vezetőktől csak negatívumot. Jelentkeztem az Országos Cigány Önkormányzatnál többször, illetve be akartam menni, gondolván, hát romák vagyunk, a Cigány Önkormányzathoz csak bemehetsz. Hát, azonnali leállítást. A kapun nem mehetsz be. A lépcsőn nem mehetsz fel, mert a portárs nem enged be. De hát minket sem olyan fából faragtak, hogy ne lennénk erőszakosak. Erőszakosak voltunk, bejutottunk. Szerettünk volna beszélni, hogy hát ott van az Országos Cigány Önkormányzat épülete a Blaha Lujza téren. Gyönyörű épület, több termük van, amit soha, a portárs elmondta, soha

nem használnak, soha nincs kiadva, és hát szeretnénk volna kibérelni istentiszteletek számára, úgyhogy kauciót, több százezer kauciót leteszünk, hogy ha a festékszem lepattan a falról, akkor az ki van fizetve. Semmilyen formában nem ment. Lejött egy szervező, mert kierősza-koltuk, hogy ha már nem mehetünk föl, akkor legalább jöjjön le valaki. Ez ígéretet tett, hogy természetesen utánaérdeklődik, hív minket. Soha semmilyen válasz, semmilyen formában. Utána már el sem tudtuk érni. Próbáltam hívni, levelet írtam, semmilyen válasz soha. Ha meg van még a levelem az e-mailjeimben, elküldöm, úgy van megfogalmazva, hogy ugyanaz a célunk: cigányok integrációja, megsegítése. Nyilván, ti politikai, jogi s más eszközökkel próbáljátok ezt, mi pedig a hit, az evangélium és az erkölcs formájában. De a közös célunk ugyanaz, hogy a cigányságon segítsünk, hiszen cigányok vagyunk, és szeretjük a népünket. Ezzel veztettem fel a levelet, s hogy ilyen segítséget kérek: minden szombaton három óra hosszára, bármilyen napszakban kérjük a termet. Megegyezünk, megbeszéljük, mondjátok, hogy mennyit kéne érte fizetni, plusz több százezer forint kauciót leteszünk stb. Választ se kaptam. Most jutottunk el viszont oda, hogy a Ferencvárosi Cigány Önkormányzatnak az el-nökét, egy kedves kis cigány öregembert, a nevét most hirtelen nem tudom, a gyülekezetünk egyik tagja ismeri. Ővele összeharagkozott. Van egy helyi, katolikus misszió a IX. kerületben, ott próbál a romáknak segíteni, és ott a közösségünk tagjai segítettek a katolikus misszióknak. Elmentek, egypár keresztyén cigány dalt elénekelték, segítettek a misszióban, és kialakult ott egy jó kapcsolat a Cigány Önkormányzattal, és ő nagyon kedves volt és összehozott min- ket egy cigány képviselővel. Ő most országgyűlési képviselőnek is indul. Ő nagyon kedves volt. Mit csináltak? Ezt? Ó, nagyon jó. Gyertek. Megfogta a kezünket, és egyből vitt minket intézni, hogy termet bérlet nekünk a Ferencvárosi Önkormányzattól nagyon olcsón, hogy tarthassuk az alkalmainkat. Nagyon kedves volt, csak annyi, hogy amit tudott volna kibé- relni, nagyon rossz terem volt. Nem alkalmas erre, de ő viszont tényleg nagyon áldozatkész volt, és beajánlott minket egy közismert cigány politikusnak, aki meghívott minket február 23-ára a Mátyás térre a sorozatgyilkosságokra való megemlékezésre, ami most volt. Tán még a tévében is benne voltunk. Én nem tudom, mert nincs tévém, és nem tudtam megnézni magunkat, de lehet, hogy benne voltunk, mert videóztak több tévétől, és akkor oda meghív- tak bennünket, hogy szólaljunk fel, énekeljünk evangéliumi dalokat, és kaptunk lehetőséget egy pár perces ígéhirdetésre is. Ott egy nagyon pozitív tapasztalatuk volt velünk az elmon- dásuk szerint, és már vissza is hívtak. Szóltak nekünk, hogy augusztus 2-án lesz a roma ho- lokausztnak a megemlékezése, és hogy ott is várnak minket szeretettel. Ez most egy nagyon örömdolog. Ez a politikus nagyon kedves ember. Pozitív velünk mint keresztyénnel. Őt ez nem zavarja. A többieket nagyon zavarja a keresztyénség. Olyan szinten, hogy szinte belénk rúgnának. Nem tudom, hogy miért. Lehet, hogy volt valami rossz tapasztalatuk más gyülekezettel, közösséggel.

Mi nagyon szeretnénk úgymond ismerkedni. Most is van egy nagyon érdekes helye- ztünk. Erzsébet, közösségünk tagja, ő is egy hagyományos oláh cigány családban nőtt fel. A fiú édestestvérével tartoznak a gyülekezetünkbe, és hát, mint hagyományos oláh cigány családban, neki is három osztálya volt, és miután hívó lett, keresztyén lett, eljutott oda, hogy továbbtanult. Befejezte 26 évesen az általános iskola négytől nyolcig terjedő osztályait, majd leérettségizett. De hát komoly csatái vannak vele családi és egyéb szinten is. Nem tapsvi- har övezi ezt a tevékenységét, finoman szólva. Néha ilyen testőrszolgálatot is kell mellette ellátnom ahhoz, hogy túléljen egy-egy ilyen szituációt. Befejezte a 8-at, leérettségizett 33 évesen, és akkor most el szeretne menni – pedagógus szeretne lenni – főiskolára. Letette

a cigány felsőfokú nyelvvizsgát, mert az ugye az anyanyelve, és a cigány nyelv oktatásával is szeretnék foglalkozni. Cigány identitásukban sérült, főleg magyar cigányoknak szeretnék segíteni cigánynyelv-oktatással, és nem titkolt célként az evangéliumot is megosztani. Ő nagyon szeretne pedagógus lenni, és akár más szakokat is felvenni, és magánoktatásban, vagy akár intézményes oktatásban is részt venni. De hát itt is egy komoly kapufába rúgunk, mert ugye van ez a szakkollégium is. Most minden egyház harcol, a cigányokat segíti. Finoman szólva olyan seggbe rúgásokat kapunk. Nem tudnak segíteni. Mindenre hivatkoznak, de nem. Nincs férje. Nincs gyereke. Semmije nincs. Csak már harmincöt éves, és már nem harminc. Harminc most a limit épp, és itt már nem tudnak segíteni. Miközben egy milliárdot kap egy egyház arra, hogy öt cigánygyerek csináljon egy roma szakkollégiumot per egyház. Ez egyszerűen vicc, de nem lepődünk meg, mert megszoktuk. Egy félmosollyal továbblépünk a dolgon, de mért kell ennek így lenni? Tehát nem nagyon van segítség. Itt is telefon, hogy ú, gyere be, fantasztikus, minden. Bemegyünk, minden nagyon jó, s aztán ennyi. A szülei neki hagyományőrzők, mint a gábor cigányok, utazók, travellerek. Járják a világot, nincs fix pontjuk, autóban élnek. Tehát így. Ennél archaikusabb csodabogár nincsen, mint ez a lány, de nem. Nem tudunk továbbjutni. Mert arra már nem jó, hogy kis díszcigány legyen, mert már van véleménye a kereszténységben is, társadalmi kérdésekben is stb. stb. Magunkat is önkéntes adakozásból tartjuk fenn. Mindenki dolgozik, keres, és önkéntes módon. Istentiszteleteken van lehetőség adakozni, és akkor így. Teljesen önkéntesen teszem, amit teszek, hittestvéri alapon. Semmilyen anyagi juttatást nem kapok, és nem is kértem érte sosem. Én magam nagyon jól kerestem tavaly júliusig. Nagyon-nagyon jól hosszú éveken keresztül, s így a saját keresményemből én magam is nagyon jól tudtam ezt a dolgot finanszírozni. Volt a közösségünknek egy-két olyan tagja, akik szintén, és ők is tudták finanszírozni. Most éppen nem keresek ilyen jól, de megél a közösség, azért annyi adakozás van. Ez a közösségünk irodája, ez magántulajdon. Ennek épp csak befizetjük a rezsijét. Most kaptunk egy nagyon jó ajánlatot, mert vannak a cigány politikusok között is segítőkészek. Nem ugrik be a rendes neve, csak a cigány neve, ő az MCP tagja, most indul a választásokon. Annak egy képviselője tudomást szerzett rólunk, megismerkedett a közösségünk egyik tagjával, és látogatást tett itt a gyülekezetünkben. Egy fiatal fiú, és neki nagyon negatív tapasztalatai voltak a keresztény cigányokkal, de hát úgymond adott egy esélyt annak, hogy minket is megismerjen, biztos gondolva, hogy ezek is olyanok, mint az ő eddigi tapasztalata. És hát nagyon pozitív volt a tapasztalata az elmondása szerint. Fel is állt a gyülekezetben, mondott egy kis beszédet is, és felajánlotta a segítségét teljesen önzetlenül. Úgy voltunk vele, hogy annyian mondták már ezt nekünk, és aztán elfutottak, de tévedtünk. Hívott minket, és most Kispesten van egy helyiség. A Kispesti Cigány Önkormányzat kapta meg a sima magyar önkormányzattól, hogy a kisebbségi rendezvényeiket ott tarthatják, és ők nagyon kedvesen, ingyen, minden pénz nélkül felajánlották, hogy tarthatjuk ott szombatunként az istentiszteleteinket. Úgyhogy ott tarthatjuk az alkalmainkat. Nem egy szép helyiség, de legalább van, és nagyon jól megközelíthető hely. Nagyon kedves volt, és annyit kért cserébe, hogy ő itt egy cigány művelődési, hagyományőrző klubbot üzemeltet. Igazából az a célja, mint nekünk, csak más eszközökkel. Tehát a cigányság integrációja. Szeretnék, hogy a cigány fiatalok ne kábítószerezzenek, ne bűnözzenek, hanem egészséges cigány identitásuk legyen, és tudjanak érvényesülni a társadalomban. Ebből a szempontból elájultunk egymástól. Teljesen azonosan látjuk a cigánykérdést. Abban kérte csak a segítségünket, hogy a közösség tagjai, ha tehetik, minél többen elmenjenek a cigányklubba, mert még nem voltak úgymond látogatók, és legyenek minél

többen a cigányklubban. Kapcsolatépítés. Még azt is mondta, hogy nyugodtan hirdethetjük az evangéliumot is bátran. Szabad kezét kaptunk, csak ebbe segítsünk. A közösségünkben van, aki jól gitározik, énekel, más jól táncol, és akkor ennyi. Egymás munkáját segítjük ebben az értelemben. Nagyon jó tapasztalat, és nagyon örültünk neki. Nyolc éve van két pozitív tapasztalatunk. Örülünk ennek a kevéskének is.

Én úgy gondolom, hogy itt nálunk nagyon közvetlenül fogsz tudni beszélgetni akármiről. Azt, amit a legtöbb hagyományos cigány gyülekezetenél lehet tapasztalni, hogy van, amit kifele mondunk, és van egy belső véleményünk... az egy másik vélemény, az igazi vélemény. Nem hiszem, hogy ezzel itt fogsz találkozni, mert nagyon nagy mellszélességgel képviseljük azt, amit hiszünk. Tehát amit beszéltünk a cigány integráció kérdéséről meg az egészséges cigány identitásról, művelődésről és egyéb dolgokról. Például közösségünk minden tagja, kivétel nélkül... Hát, ugye a nők, közösségünk összes nő tagja, egy kivétellel talán, három-négy osztállyal rendelkezett, és kivétel nélkül a nyolc osztálya mindenkinek meglett, de azon belül többnek tizenkét osztálya van mondjuk. Van, aki már le is érettségizett, az érettségi vizsgája is megvan. A férfiak közül is mindenki befejezte a nyolc osztályt, vagy éppen van még egy, aki nem rég tért meg. Ő éppen most járja, azt hiszem, a hetediket vagy nyolcadikat. A legtöbb keresztény gyülekezet problémája, hogy inkább a nők lesznek keresztények, a férfiak kevésbé, de az a pár férfi, aki van, szinte mind befejezte a tizenkét osztályt. Talán egy vagy kettő van, aki még nem. Tehát éljük is azt, amit vallunk.